

Kunsten »at svæve«

Akrobatik, videnskab og drømme

af Else Trangbæk

»De fleste cirkusgængere har yndlingsnumre og private aversioner. Nogle henrykkes over jonglører, men finder cykelnumre uinteressante; andre kommer for hestens skyld, men keder sig bravt, mens et hundenummer står på o.s.v. *Men jeg har endnu aldrig truffet en cirkusgænger, der ikke kunne lide springnumre.* Her kan artisten nemlig ikke klare sig med blot og bar dygtighed; han må også have det rette sind, en speciel kåd sans for matematik, der får mønstret til at »gå op«, og en musikalitet, der sikrer rytmen, temaets logik og dermed en følelse af tilfredsstillelse hos publikum. Og det mærkelige er, at dette vidunderlige springersind altid er der, når der er brug for det.

Det hænger måske sammen med, at det at springe er et af de mest umiddelbare udtryk for glæde, og er glæden ikke til stede fra begyndelsen, indfinder den sig næsten uundgåeligt som en følge af den frigjorthed, som springeren oplever allerede i den første serie.«¹

Begejstringen for springeren og forståelsen for glæden ved at springe deler jeg med K. Møller Madsen. Akrobaten og »springeren« har nemlig altid fyldt mig med fascination og nysgerrighed. Jeg husker de årlige cirkusture, som barn, med min far. Når teltpælene blev slået i på eksercerpladsen i Viborg begyndte jeg at drømme om den runde maneges udfordrende liv. Med forventning i kroppen og blikket rettet mod de akrobatiske kunstnere følte jeg suget i maven, når de svævede og indtog rummet. I gymnastikken har jeg på egen krop ladet mig fascinere af de samme elementer.

Det akrobatiske element i gymna-

stikken har levet en balancekunst mellem leg, sport, underholdning og gøgl, men har til stadighed været et vigtigt element i udviklingen af dansk gymnastikkultur. Det akrobatiske og drømme hænger sammen: svævet, kroppen, balancen, risikoen og muligheden for succes giver udfordring og fascination, og skaber identitet. Individet får her lov for en stund at være på toppen – i pyramiden eller i luftspringet. Det akrobatiske fungerer som bindeled mellem det folkelige og det elitære i gymnastikken, og den kropslige udfordring er en del af det kit, der binder det sammen. Men individets drømme om at »svæve« og føle sig »fri« har haft forskellig betydning til forskellig tid. Det akrobatiske er en vigtig del af den danske gymnastiktradition, hvor i dag mange, især unge mennesker, søger »svævet« i springgymnastikken, forstået som øvelser på måtte, trampolin og spring over hest. Niels Bukhs gymnaster, og deres efterkommere, har med stor succes gennem det 20. århundrede været med til – hjemme og ude i den store verden – at fremvise den danske »folkelige« gymnastik, som en kombination af de fritstående øvelser og springgymnastik. Samtidig har elitegymnaster forgæves forsøgt at fastholde omverdenens blik på deres akrobatiske kunnen. I 1880'erne blev den danske, i visse øjne elitære, gymnastik kaldt noget så ringeagtende som »Par-

terre-Gymnastik« og »Akrobatkünstler«, mens lignende øvelser i 1980'erne tolkes som udtryk for et bredt og alsidigt idrætsbegreb. Det, der tilsyneladende er det samme, lader sig ikke forstå uden inddragelse af tid, sted, rum og søgning efter individets drømme.

Jeg vil i det efterfølgende forsøge, at diskutere videre over det akrobatiske element i det hjørne af gymnastikken, som handler om at springe og »gøgle«.

Begrebet – akrobatik

Akrobat stammer fra det græske ord »a'krobatos«, som betyder en der »går på tærne«. En akrobat er en »person, der udfører gymnastiske kunststykker«² eller en »person der optræder i cirkus o.l. med kunststykker der kræver smidighed og gymnastisk kunnen.«³ Jeg ønsker at tage udgangspunkt i de akrobatiske øvelser – smidighedsøvelserne som blev introduceret i dansk gymnastik i 1805 for siden at udvikle sig til et dansk særkende.

Der er to forskellige retninger, som interesserer mig i denne artikel;

- Det akrobatiske, der hviler på *videnskabelige* tankegange og beregninger om kroppens muligheder – det forudsigelige. Spring- og idræts-gymnastikken hører hjemme her.
- Det akrobatiske, der hviler på *legen* med kroppens muligheder – for sig selv eller i samarbejde med andre – det uforudsigelige. Det er især dele af den rytmiske gymnastik, karnevallet, gadedansen og gøglet, der skal placeres her.

Retningerne lader sig ikke adskille, og

begge fungerer side om side i dag og giver på forskellig vis 1990'ernes børn og unge udfordringer.

Den kulturelle åre

I 1805 udgav Franz Nachtegall (1777-1847), gymnastikkens foregangsmand i Danmark, en bog: »Instruction i Gymnastikken for de Lærere som ere ansatte ved Kavalleriets og Infanteriets Underofficer- og Exerceerskoler«. Kapitel 3 i bogen hedder: »Om Smidighedsøvelser«, som er »saadanne, ved hvilke i Særdeleshed Legemet gjøres smidigt og bøieligt«. Der gives i de efterfølgende paragraffer nøje beskrivelse af øvelserne: Smidighedsbøiningen fremad (forlæns kolbøtte), Smidighedsbøiningen tilbage (baglæns kolbøtte), Kraftbøiningen fremad (kraftspring), Hovedbøiningen (hovedspring), Rejespringet (rygspring) og Møllen (møllenvending). (De i parentes nutidige beskrivelser er tilføjet af ET). Bogen er opbygget meget pædagogisk med spørgsmål og svar, og afsnittet om smidighedsøvelserne afsluttes med:

»Sp: Til hvad Nytte er Smidighedsøvelserne?

Sv: De gjøre Arme og Been stærke, Overlegemet i Særdeleshed, Ryggen og Hofterne meget bøielige, og forberede til Voltigeren?

Sp: Kan enhver lære Smidighedsøvelserne?

Sv: Nei.

Sp: Hvorfor ikke?

Sv: Fordi dertil udfordres et af Naturen bøieligt Legeme.

Sp: For hvem ere de da meest passende?

Sv: For Børn og unge Mennesker.

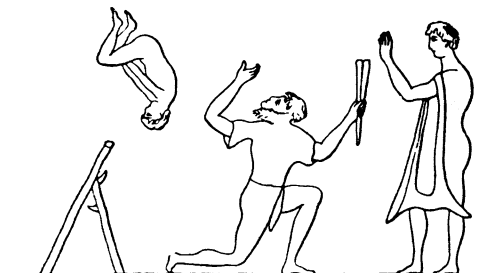
For Voksne ere de sieldent passende, fordi deres Lemmer i almindelighed ere saa faste og stive, at de endog ved Øvelse ikke kunne gøres bøielige.«⁴

Det er første gang vi i Danmark støder på denne type øvelser. Hvor øvelserne stammer fra vides ikke med sikkerhed, men det fremstår klart af bogen, at der var tale om individuelle øvelser målrettet mod særlig udvalgte grupper. Nachtegall var især inspireret af J. C. F. Gutsmuths (1759-1839) tyske pædagogiske gymnastik, som indeholdt et meget alsidigt øvelsesforråd. Smidighedsøvelserne eksisterer dog ikke hos Gutsmuths. Nachtegall søgte i tråd med tidens idéer den legemlige opdragelse af den opvoksne ungdom.

I 1802 redegjorde han i en forelæsning om Gymnastikkens Methodik og Historie for filosofien bag den moderne kropskultur. Han sagde bl.a.: »Som Planten fordrer Rygtning, saa trænger Mennesket til Opdragelsen.« Det væsentlige i den pædagogik som Nachtegall introducerede, var forenklet sagt, at det var lysten der driver værket, fordi det »er Opdragelsen og Dannelsen, der lærer Mennesket at vogte sig for og at undfly Kiedsomheden, alle Glæders farligste, meest dræbende Fiende.«⁵ Smidighedsøvelserne var en af de øvelsesgrupper, som skulle medvirke til at give gymnastikken liv, men i hvor høj grad øvelserne er blevet anvendt og har fascineret deltagerne, ved vi kun meget lidt om. Gymnastikinspektør K. A. Knudsen (1864-1949) mener dog, at de har »levet blandt børn og unge Mennesker som Kunststykker«.⁶ Nachtegall benævner udover den danske betegnelse også smidighedsøvelserne ved en fransk betegnelse, som

måske kan hjælpe os til at spore hans inspirationskanaler.

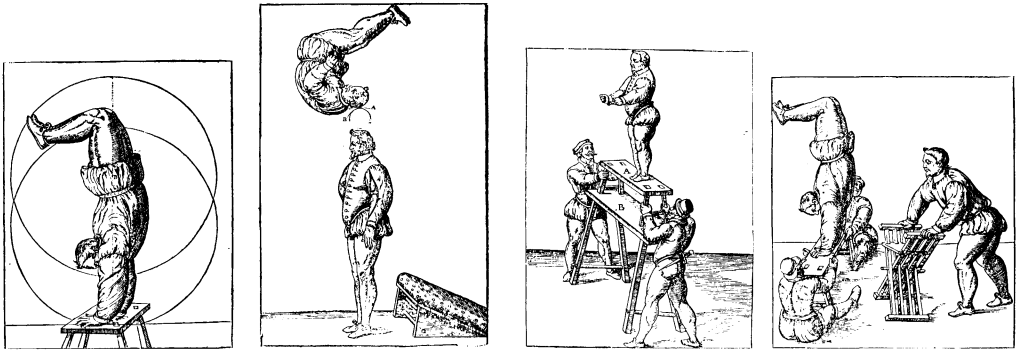
Der er dog mange muligheder, idet øvelser af denne karakter er meget gamle. Der findes afbildninger af dem blandt ægyptiske vægbilleder fra det 3. århundrede f.kr., fra oldtidens grækere og romere.

Akrobatik i antikken. Salto over forhindring.

(Her taget fra Gotze ... Flick flack ... side 16).

I Danmark havde man før Nachtegall arbejdet med voltigeringsøvelser, som er akrobatiske øvelser udført på levende og kunstige heste. Øvelserne blev i 1782 indført i Landkadetakademiets uddannelse i Danmark.⁷ Det er dog mest nærliggende, og også senere blevet tolket, at Nachtegall har fundet sin inspiration til øvelserne fra italieneren Archange Tuccaro (1536-1616). Tuccaro var akrobat, og skrev i 1599 en 400 sider bog: »Trois Dialogues de l'exercise de sauter et voltiger en l'air« (Tre dialoger om øvelsen i at springe og voltigere i luften). Bogen indeholder 88 smukke træsnit om akrobatik og springøvelserne. Tuccaro underviste medlemmer af hoffet i spring, og han

Eksempler på Tuccaros geometriske spring. (Her taget fra Martin Zerlang ... s. 115).

var i en lang periode tilknyttet det franske hof som »Hofspringer«. Han kaldes i visse gymnastikkredse stamfaderen til den videnskabelige gymnastikmetodik.⁸ Øvelserne han skrev om og illustrerede respekterede den nyopdagede tyngdelov, der lod sig beregne og instruere i efter en forudsigelig plan.

Tuccaro havde både øvelser med og uden redskaber, og vi kan her konstatere, at Nachtegall såfremt Tuccaro har dannet inspirationen, kun har medtaget nogle få, meget enkle øvelser og kun øvelser uden redskaber. Hvor Nachtegalls tid var præget af drømmen om at *opdrage* de mange, repræsenterer Tuccaro og hans »spring« en tid, hvor narren og springeren *underholdt* hoffolket.

Idræts- og redskabsgymnastikken har på forskellig vis altid arbejdet med det akrobatiske element. Det kan derfor være vigtigt at se på denne grens rødder, og dens mulige påvirkning på dansk gymnastik. Tyskeren J. F. L. Jahn (1778-1852) var her inspiratoren, men hans centrale værk *Die Deutsche Turnkunst* udkom først i 1816 og har derfor ikke været kendt af Nachtegall.

Det er alligevel interessant at se på bogens prioritering af springøvelserne.

Bogen indeholder et kort afsnit om »Kopfübern oder Luftspringern«, som kun anbefales med meget stor forsigtighed, og efter et nøje udvalg af relevante øvelser. Øvelserne har en sådan karakter, at de kun burde udøves af personer som var stærke, udholdende, hurtige og smidige.⁹ Øvelserne udgør kun en helt perifer rolle i forhold til de andre øvelsesgrupper. Det fremgår dog klart, hvorfra Jahn har sin inspiration, idet han i litteraturlisten henviser til Tuccaros bog, som han dog mener indeholder så meget sludder, at det kan være svært at finde kernen.¹⁰ Hvor vi hos Jahn kan konstatere, at han har kendt til Tuccaros værk, står vi uden konkrete henvisninger om, hvor Nachtegall egentlig var inspireret fra. Eftertiden, og især K. A. Knudsen, har dog forbundet Tuccaro og Nachtegall. Både Nachtegall og Jahn har ladet sig inspirere, men begge udvalgte de selektivt nogle få og enkle øvelser – Nachtegall flere end Jahn.

Den moderne kropskultur, som den blev introduceret i Danmark i begyndelsen af 1800-tallet havde til formål at *danne og opdrage* de unge så »de, naar

de bliver voxne, skal beskytte sig selv«, og hertil blev fortidens *underholdende* spring en af mulighederne som Nachtegall introducerede. I hvor høj grad Nachtegalls smidighedsøvelser er blevet anvendt og har fascineret deltagerne, ved vi kun meget lidt om.

Synliggørelsen af øvelserne via lærebøger og opvisninger for tilskuerne fører os til mit næste stoppested i historien: 1880'erne. Dialogen mellem skole- og

foreningsgymnastikken var begyndt, og smidighedsøvelserne morede eleverne, som allerede omtalt. Gymnastikinspektør J. Amsinck skrev i 1883 bogen: »Lærebog i Gymnastik for Skole- og Civile Læreranstalter i Danmark«. Bogen indeholdt de kendte smidighedsøvelser fra Nachtegall, men inddrog også nye øvelser som: flyvespring, araberspring, håndgang, stå på hovedet, nakkespring og eksempler på sammensatte øvelser.

At vende mølle. Hovedspring. (Taget fra Amsincks bog).

Øvelserne var indtil nu primært rettet mod drengene, men kvindeidrættens frontkæmper Paul Petersen (1845-1906) »tillod« pigerne at lege med. I upubliceret materiale fra 1892 eksisterer der »Smidighedsøvelser for Kvin-

der«. Her nævnes, at »Disse Øvelser danne et særdeles godt Mellemed mellem de »Fritstående Øvelser« og »Apparatøvelser«. Øvelserne siges, at fremme smidighed og delvis kraft, og »de paavirker Legemets Muskler og

have en fortrinlig Indflydelse paa Blodcirkulationen og Fordøjelsen«. Øvelserne anbefales, idet »pigerne i reglen er mere smidige end Drengene, og have lettere ved at lære smidighedsøvelserne«. Der nævnes endvidere, at voksne mænd, som ikke i børnealderen har lært smidighedsøvelser, bør vælge »Kvindernes Smidighedsøvelser«, fremfor »Drengenes«¹¹. Ikke nok havde Paul Petersen mod til at lade pigerne springe, nej, han turde også anbefale de voksne mænd kvindeøvelser.

På landet, i skytteforeningerne og på højskolerne, fik den af P. H. Ling (1776-1839) inspirerede svenske gymnastik i 1880'erne tag i de unge mennesker. Smidighedsøvelserne kendes fra Ling, og kaldes her »Knycklingar«. Der blev ikke i Sverige arbejdet med disse øvelser, og de blev derfor heller ikke i den svenske gymnastik »skattede efter Fortjeneste«, som K. A. Knudsen udtrykker det. De blev anset for »forbudne Frugt«, der blev overladt til byernes gymnaster, idet man fandt dem for vanskelige for de mange, og tilmed mente nogle at de var skadelige. Øvelserne kom i Danmark til at indgå i kampen mellem svensk og dansk gymnastik i slutningen af 1800-tallet.¹² Den svenske gymnastik blev af nogle »forkæmpere« knyttet til tidens hygiejniske bestræbelser, og sporten og den del af gymnastikken som inddrog det akrobatiske blev forkastet som skadelig. Således udtalte professor Ribbing fra Lund i 1887 på et møde i København, at »en mængde Cirkusgymnastikkere dør i en ung Alder af Lungesvindstot«, og han præciserede, at »alle Saadanne skadelige Øvelser« var udelukkende i svensk gymnastik, som i stedet for sæt-

ter bevægelser, som kan foregaa med frit åndedræt, der kan styrke »Hjærtets Funktion, fremme blodomløbet og fordøjelsen, indvirke gavnligt på Hjerne- og Sjæleliv, samt modvirke de seksuelle Drifter«. Fra dansk gymnastiks side blev det på mødet fremhævet, at »Glæden og Munterheden ogsaa er Gymnastikkens Maal«.¹³

Striden mellem dansk og svensk gymnastik er i historieskrivningen fejlagtigt blevet udtrykt som en strid mellem det militære overfor det sundhedsmæssige. Den handlede derimod i langt højere grad om det »akrobatiske« overfor det rationelle og de videnskabelige korrekte øvelser. Når N. H. Rasmussen (1854-1924), som var med til at indføre svensk gymnastik i Danmark, sammenlignede systemerne, kritiserede han dansk gymnastik for »det akrobatiske ved smidighedsøvelser«. Han argumenterede for udelukkelse af øvelserne, idet der fandtes andre og mere rationelle, der kunne træde i stedet for, til optræning af de respektive muskler.¹⁴

Angsten for at det akrobatiske var elitært, uden appel og betydning for menigmand kom for en stund til at forkaste de manges mulighed for »at svæve«. Som resultat af gymnastikstriden kom en ny vejledning for skolegymnastikken: Håndbogen fra 1899, og heri indgår smidighedsøvelser, som et tegn på sejr for de som kæmpede for dansk gymnastik. Øvelserne kaldes nu behændighedsøvelser, og inddrager udover de kendte måtteøvelser redskabsøvelser, som ringe, barre, højdespring, spring over redskab m.m. Det præciseres, at det kun er de større børn, der bør beskæftige sig med denne øvelsesgruppe.

Fra Ollerup »gym Team« præsentationsfolder 1990.

I konkurrencegymnastikken har det akrobatiske element fortsat været fastholdt, såvel i behændighedsøvelser som i redskabsøvelser. Men det er først med Niels Bukh, at det igen blev god tone, i den frivillige »folkelige« gymnastik, at tale om at søge den individuelle udfordring i springøvelserne.

Niels Bukh var inspireret af den svenske gymnastik. Han tilførte de fritstående øvelser liv og tempo, tillod springøvelserne og det akrobatiske element. Han blev den, der »udbredte« Nachtgalls danske gymnastikøvelser og afløste den svenske gymnastik for-

kæmperes devise om enten – eller med et både – og.¹⁵ Den gymnastik, der udviklede sig med udspring på Ollerup Gymnastikhøjskole, blev den gymnastikform, som siden er blevet fremvist ved opvisninger overalt i verden og eksporteret til andre lande.

I min indledning postulerede jeg, at det akrobatiske har fungeret som bindeled mellem det folkelige og det elitære, hvor udfordringen har været kittet, der holdt det sammen. En af de personer, som på mange måder kom til at præge den folkelige- og springgymnastikken, var Kr. Krogshede, tidligere elev på Ollerup og siden forstander på Gerlev Idrætshøjskole. I Krogshede-

des erindringer: »Minder fra Ollerup og Gerlev – en bondedrengs livseven-tyr« er der flere interessante afsnit om forholdet mellem det, han kalder folkegymnastik og færdighed. Krogshede eksperimenterede som Bukh, og siger bl.a.:

»hvorfor skulle vi ikke kunne lære af balletdansere og artister? Vor folkelige indstilling må være meget skrøbelig, hvis den fortabtes, fordi vi henter noget hos dem. Hvad ville Nachtgall mon sige om dette? Han ville uden tvivl fastslå, at ideen til alle de mange forskellige former for smidighedsøvelser på rullemadras, som er den gymnastiserende ungdoms største lyst, er hentet hos artister.¹⁶

Krogshede argumenterede i lighed med Paul Petersen for, at kvinder naturligvis også var velegnede til akrobatiske spring, f.eks. trampetspring. Synspunktet er interessant, idet pigerne kun i begrænset omfang springer i den folkelige gymnastik, i det mindste ikke som den fremvises ved repræsentationsstævnerne.¹⁷ I Dansk Gymnastik Forbund er det derimod tilladt for piger at springe, og sågar konkurrere i det.

Gymnastikken er i dag organiseret i 3 hovedorganisationer: De Danske Gymnastik og Ungdomsforeninger (DDGU), De Danske Skytte-Gymnastik- og Idrætsforeninger (DDSG&I) og Dansk Gymnastik Forbund (DGF). De to første har taget patent på den »folkelige« gymnastik, mens DGF står for det mere »elitære«. Forskellen er, at man i DGF accepterer konkurrencen som en af mange muligheder i gymnastikken, hvorimod man i de folkelige organisationer – i gymnastikken, og kun i gymnastikken – fasthol-

der at konkurrence og gymnastik er uforenelige størrelser. Dansk gymnastik har derfor fået to spydspidser

- repræsentationsholdene i de folkelige organisationer
- spring-rytmegymnastikken i DGF.

Begge steder laver man det samme, når vi ser bort fra pigerne, og ofte er det de samme gymnaster, der den ene søndag er »folkelige« og den næste »elitære«. Et er fælles – de får lov at »svæve«. Iscenesættelsen er forskellige opvisninger og/eller konkurrence. Den kropslige oplevelse af at svæve- og individets drømme ophæver de organisatoriske barrierer. Lederne derimod bliver i deres respektive båse. Lederne fastholder traditionerne uden skelen til deltagernes behov og ønsker. De ved bedre – eller gør de? For en stund er diskussionen igen bragt frem i artiklen »Spøgelset spring-rytme« i Ungdom og Idræt nr. 10 maj 1991. Efter et repræsentationsstævne skulle man diskutere udviklingen, og Jens Norup Simonsen, en deltager, skriver bl.a.: »Man er indenfor DDGU og DDSG&I tilsyneladende blevet bange for, at rep.-holdene skal blive udkonkurreret af springrytme-holdene, og nu ønsker man at tage »kampen« op.« Jens Norup mener, at man bør lære at kombinere kvalitetene fra begge områder, idet repræsentationsgymnastikkens manglende regelsætning indeholder uanede muligheder, mens reglerne og ønsket om at score point skærper kravene til instruktørerne om at være i front. I spring-rytme går teknik, sikkerhed, æstetik hånd i hånd, fordi ellers scores der ikke point. Den danske gymnastiktradition udvikles fortsat i kamp og dialog.

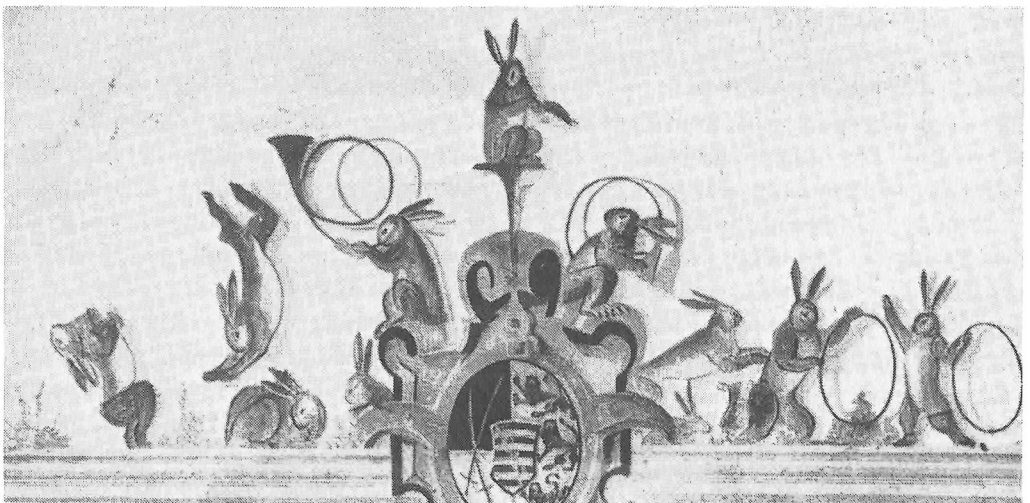
Spring og forudsigelighed

Inspireret af 1600-tallets franske hof, kom det akrobatiske element ind i dansk gymnastikkultur. Tuccaros traktat om de tre dialoger forvandlede »badtspring til et resultat af videnskabelige beregninger«. »Kroppen skulle stå under bevidsthedens herredømme og forvandles til en geometrisk figur«. ¹⁸ Den geometriske nøjagtighed var udgangspunktet for en videnskabelig tankegang i gymnastikken. Hvor Gutschmuths forkaster en rationel sundhedsorienteret videnskabelighed i sin pædagogiske gymnastik – forsøger Nachteggall at kombinere det pædagogiske og det geometriske. ¹⁹ Samlingspunktet var den pædagogiske idé – at lysten driver værket. Den geometriske nøjagtighed er siden blevet suppleret med biomekaniske beregninger af afsæt, vinkler og belastninger som udgangspunkt for opbygningen af en gymnastikmetodik indenfor springdisciplinerne. Striden i dansk gymnastik i 1880'erne stod mellem det akrobatiske overfor det sundhedsmæssige. To videnskabelige

retninger ville have patent på den moderne krop. Kroppen som matematik eller som sundhed. Begge steder blev kroppen en slags maskine, som pædagogerne på forskellig vis kunne opstille regler og systemer for, hvorledes de fandt det passende at opdrage og civilisere. Siden skulle det vise sig, at det geometriske faktisk var sjovt, eller i det mindste blev det for mange. Striden i dansk gymnastik har ofte handlet om, hvor mange der fik lov at have det sjovt.

En »modkulturel« åre

Dansk gymnastikkultur er andet og mere end geometrisk nøjagtighed og sundhed, den indeholder mange langt mere uforudsigelige elementer i sig. Den kulturelle åre, som jeg her vil forfølge, har også sine rødder i underholdning og cirkus. Gøgleren og springeren, der underholder sit publikum er et gammelt kendt fænomen, og har sit udspring i folkekulturen. I min søgning efter den gymnastiske »gøgl's« årer stødte jeg bl.a. på hareakrobaterne. ²⁰

På billederne ser vi harer der bygger pyramider, springer forlæns saltoer, står på hænder og hoved, springer buk og laver andre lære kunster. I afsnittet »Noahs ark« beskriver K. Møller Madsen²¹ hvorledes man helt tilbage til grækeren Plutarch (ca. 46-120 e.Kr.) har fortællinger om dresserede hunde. Dyr og cirkus hænger sammen. Men – haren har man aldrig dresseret. Haren repræsenterer derimod et billede af den fordrejede verden, ofte illustreret ved at haren forfølger jægeren. Harerne er i tolkningerne blevet symbol på mennesket, og derfor har jeg valgt at lade dem illustrere det akrobatiske element som en modkulturel størrelse – »gøglet« som forfølger.

Jeg vil her foretage to historiske nedslag, hvor det akrobatiske, modkulturelle og underholdende element blev synligt.

I 1865 udgav lærer I. Lauritzen fra Odense bogen »Underholdende og dannende Legemsøvelser for unge Mennesker især Drengene i Hjemmet og på skolens Legeplads«. I forordet påpeger han, at han er inspireret af de gamle frie Nordboer, der bl.a. sikrede sig friheden gennem øvelser der fordrede kraft, hårdførhed og mod. Han synes det er godt med gymnastiske øvelser i skolen, men »det er først, naar Folk af egen Drift udfylde en Deel af deres Fritid... at man kan sige, at Friheden og Oplysningen have beaandet Folket i den Retning.« Han ser en trang hos unge til at røre sig, og det er for deres skyld bogen er skrevet. Øvelserne består af kraftprøver, smidighedsøvelser, spring, pyramider m.m. De kan udføres uden særlige redskaber, dels alene eller sammen med andre.²²

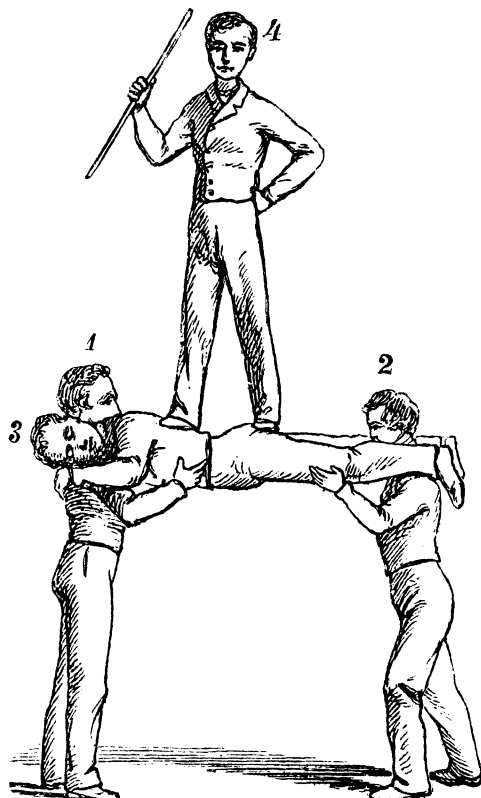
At rejse Støtte paa sig selv.
Øvelsen går ud på at de to personer skal vippe hinanden op og ned.

I løbet af 1980'erne blev det »in« at gøgle. Palle Krabbe skriver i forordet til sin bog »Hopla Akrobat« fra 1986 følgende:

»Ikke noget med masser af ord. Ikke noget med alt for mange udredninger af faglige analyser og overvejelser.

I forsøget på at indfange bevægelsernes billede har jeg villet gøre akrobatikken, legen, gøglet og gymnastikken tilgængelig for moderen og faderen og ungerne og onklerne og...

Ideen kom ude på en græsplæne på Vestfyn, sommeren 1984, det var dér vi begyndte at kravle rundt på hinanden. Skægt. I en tid, hvor øldirektører, politikere og andre »sprotoriginaler« vælter en kommerciel tankegangs elite-, præstations- og konkurrencedyrkelse ind over kropskulturen er der på samme tid flere, som begynder at ville male sig i hovedet og være klovn eller bare noget helt andet. Legen tilhører den lille og den store. Og samarbejdet, tilliden, udfordringen udfoldes i en stue eller en skole, i en gymnastiksal eller i en have eller på en strand. Artistier, leg og hoplaakrobat rummer muligheder og handlingsideer til børn, un-

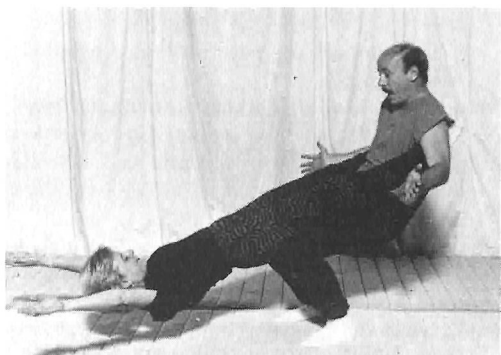
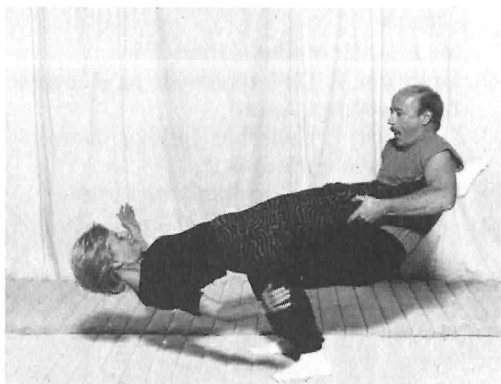
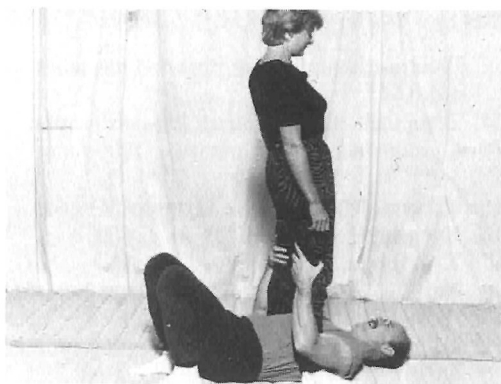

At bygge Lad.
Her danner kroppene en pyramide.
(Taget fra Lauritzens bog).

ge, familier, naboskaber og andet godtfolk. Der kan eksperimenteres med aktivitetene og deltagernes forskellige forudsætninger kan kommes imøde.

Prøv selv!!!«

Ved et hurtigt glimt kan man se, at de valgte øvelser fra I. Lauritzen og Palle Krabbe langt hen er de samme. Lighederne er tydelige, begge arbejder med hhv. at bygge pyramider og »vippe« med en makker, og for begge forfatterne er drømmen om leg og frihed kernen. Men så enkelt er det ikke, idet tid, rum og individets drømme om frihed er forskellige. I 1865 tilhørte ret-

Vippen.

ten til at drømme om leg og frihed kun de få, herunder drenge, hvor i 1986 ikke kun begge køn, men også far, mor, onkler og tanter kan drømme og lege sammen. Friheden handlede i 1865 om at opnå styrke og modkultur til »dorskhed«, som kan avle »Trælle-

liv«²³ mens modkulturen i 1986 skabes ved at tage afstand fra »en kommerciel tankegangs elite-, præstations- og konkurrencedyrkelse.«²⁴ I 1880'erne tog den »folkelige« gymnastik afstand fra Lauritzens øvelser p.g.a. det akrobatiske elements dyrkelse af det enkelte individ, og 100 år senere benytter gymnastikken det akrobatiske element i kampen mod det elitære. Jo, historien er forunderlig. Det geometriske befinder sig her i forklædning, »vipper« og pyramider kan kun lykkes med den rette balance. Balancen opnås, fordi det geometriske er blevet en del af »det kollektivt ubevidste«. Vi taler ikke om det – men vi mærker det på kroppen og i legen med hinanden. Videnskaben har flyttet sig. Det nyttige og rationelle i 1980'erne er at skabe viden og indsigt om at producere sociale fællesskaber og stærke individer, der kan overleve i en tid, hvor der ikke er brug for alle. Gøgl og akrobatik er derfor også led i tidens videnskabelige søgen.

Akrobatik, videnskab og drømme

Det akrobatiske element har været og er stadig kernen i den danske gymnastikkultur. Her findes kimen til kamp, dialog og samhørighed. Det videnskabelige element og gymnastikken er evigt forbundne, men der gæbes vidt. Videnskaben rækker fra det matematiske over det sundhedsmæssige til det social- og kulturvidenskabelige. Det, der binder det sammen, er nysgerrigheden om kroppen og dens lyster. Den gymnastiske dialog er interessant og mangfoldig. Men ét er sikkert: legen med det akrobatiske element skal nok blive fastholdt – for det er sjovt »at svæve«.

Noter

1. Madsen, K. Møller: Cirkus, en livlig og kyndig indførelse i manegens festlige kunst (Fremhævelse er foretaget af Else Trangbæk) s. 113
2. Gyldendals Røde Ordbøger s. 9
3. Gyldendals leksikon s. 27
4. Nachttegall, Franz, Instructions s. 12-16
5. Nachttegall, Franz, »Gymnastikkens Methodik s. 10
6. Knudsen, K. A., Gymnastikkens s. 139
7. Engeltoft, L., Om den Priis... s. 27
8. Götze, Andreas, Flick flack s. 29
9. Jahn, J. F. L., Die Deutsche Turnkunst s. XVII
10. Jahn, J. F. L. Die Deutsche Turnkunst s. 256
11. Larsen, Elna, s. 55-57
12. Trangbæk, Else, Mellem leg og disciplin – Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet s. 157-215
13. Trangbæk, Else, Mellem leg og disciplin – Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet s. 165-167
14. Trangbæk, Else, Mellem leg og disciplin – Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet s. 162
15. Nielsen, Mads, Dansk Gymnastik s. 65
16. Krogshede, Kr., Minder fra s. 450
17. Krogshede, Kr., Minder fra s. 453
18. Zerlang, Martin, Underholdningens historie s. 117
19. Trangbæk, Else, Mellem leg og disciplin s. 26
20. Siber, Friedrich, Volk und Volkstümliche s. 84-89
21. Madsen, K. Møller, Cirkus s. 69
22. Lauritzen, I, Underholdende og dannende Legemsøvelser forord
23. Lauritzen, I, Underholdende og dannende Legemsøvelser forord
24. Krabbe, Palle, Hoplakrobatik forord

Litteraturliste

- Engelstoft, L.: Om den Priis Oltidens Skandinaver satte på Legemsøvelser, meest med hensyn til Nationalopdragelsen: et Indbydelsesskrift til den offentlige Eksamen i Det Schouboeske Institut den 21. September 1801.
- Gyldendals opslagsbog: Leksikon, Gyldendal 1973.
- Gyldendals Røde Ordbøger: Fremmedordbogen, Gyldendal 1963.
- Götze, Andreas, Hans-Jürgen Ziene: Flick flack, Sportsverlag.
- Hjort, V. K.: Kort Anvisning til Legemsøvelser, København 1799.
- Jahn, J. F. L.: Die Deutsche Turnkunst 1816.
- Knudsen, K. A.: Gymnastikkens udvikling i Danmark, København 1943.
- Krabbe, Palle: Hopla Akrobat, DUO 1986.
- Lauritzen, I: Underholdende og dannende Legemsøvelser for unge Mennesker, især Drenge i Hjemmet og paa Skolens Legeplads, Odense 1865.
- Madsen, K. Møller: Cirkus, København 1964.
- Nachttegall, Franz: Instruction i Gymnastikken for de lærere som ere ansatte ved Kavalleriets og Infanteriets Underofficer – og Exerceerskolen. Kjøbenhavn 1805.
- Nachttegall, Frantz, P. Münster: Gymnastikkens Methodik og historie, Kjøbenhavn 1802.
- Nielsen, Mads: Dansk gymnastik. Træk af dens historie gennem 50 år. Glamsbjerg 1971.
- Sieber, Friedrich: Volk und Volkstümliche mo- vitik im Festwerk des Barocks. Berlin 1960.
- Simensen, Jens Norup: »Spøgelset spring-rytme«. Ungdom & Idræt, 10. maj 1991 – nr. 18.
- Trangbæk, Else: Mellem leg og disciplin. Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet, Duo 1987.
- Zerlang, Martin: Underholdningens historie, Gyldendal 1989.

